

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde Profesör ve Nobel Ekonomi Ödülü sahibidir. Son kitabı The Price of Inequality How Today's Divided Society Endangers our Future - Eşitsizliğin Bedeli: Günümüzün Bölünmüş Toplumu Geleceğimizi Nasıl Tehdit Ediyor ismini taşımaktadır.

JOSEPH E. STIGLITZ

Yenilik muamması

Dünyanın dört bir yanında, Silikon Vadisi'yle sembolize edilen teknolojik yenilik türü için büyük bir coşku var. Bu görüşte, ABD'nin mahareti, diğerlerinin taklit etmeye çalıştığı gerçek mukayeseli üstünlüğünü temsil ediyor. Ancak bir mesele var, bu yeniliğin faydalarını GSYİH istatistiklerinde tespit etmek güç.

Bugün gerçekleşen gelişmeler, birkaç on yıl önceki, kişisel bilgisayarların erken dönemindeki gelişmelere benziyor. Ekonomist Robert Solow, 1987'de, "Bilgisayar çağını her yerde görebilirsiniz, ama verimlilik istatistiklerinde göremezsiniz" diye yakınan, büyüme üzerine çığır açan çalışmasıyla Nobel Ödülü aldı. Bunun çeşitli açıklamaları var.

Belki GSYİH, bilgisayar çağı yeniliklerinin ortaya çıkardığı yaşam standartlarındaki iyileştirmeleri pek yakalayamıyordur. Ya da belki bu yenilik, hayranlarının inandığından daha az kayda değerdir. Meğer her iki bakış açısında da biraz gerçeklik payı varmış.

Birkaç yıl önce, Lehman Brothers'ın çöküşünden hemen önce, mali sektörün yenilikçiliğiyle nasıl övündüğünü anımsayalım. Mali kuruluşların dünyanın dört bir yanından en iyi ve en parlak kişileri cezbettiği göz önüne alındığında, daha azı beklenemezdi. Ancak daha yakından incelendiğinde, bu yeniliklerin büyük kısmının başkalarını dolandırmanın, piyasaları yakalanmadan (en azından uzun bir süre için) manipüle etmenin ve piyasa gücünü sömürmenin daha iyi yollarını bulmayı kapsadığı ortaya çıktı.

YENİLİK TOPLUMSAL REFAHA YANSIYOR MU?

Bu dönemde, kaynaklar bu "yenilikçi" sektöre aktığında, GSYİH artışı daha öncekinden dikkat çekici ölçüde düşüktü. En iyi zamanda bile yaşam standartlarında bir iyileşmeye yol açmadı (bankerler hariç) ve eninde sonunda şimdi ancak toparlanmaya başladığımız krize sürükledi. Bu "yeniliğin" net sosyal katkısı, negatif oldu.

Benzer şekilde bu dönemden önceki dot-com balonuna*, yenilik (köpek maması ve meşrubatların çevrimiçi sipariş edilebildiği internet siteleri) damga vurdu. En azından o dönem, verimli arama motorlarını ve fiber optik altyapıyı miras olarak bıraktı. Ama çevrimiçi alışverişin getirdiği zaman tasarrufunun veya artan rekabetin doğurduğu maliyet tasarrufunun (fiyat karşılaştırmasını çevrimiçi yapmanın büyük kolaylığı sayesinde) yaşam standardımızı nasıl etkilediğini değerlendirmek kolay iş değil.

İki nokta açık olmalıdır. İlki, bir yeniliğin kârlılığı, yaşam standardımıza yaptığı net katkının iyi bir ölçüsü olmayabilir. Kazananın her şeyi aldığı ekonomimizde, çevrimiçi köpek maması satın ve teslim almak için daha iyi bir internet sitesi geliştiren bir yenilikçi, dünyanın her yanında köpek maması sipariş etmek için interneti kullanan herkese cazip gelebilir ve bu süreçte muazzam kârlar elde edebilir. Ama sevkiyat hizmeti olmazsa, bu kârın çoğu başkalarına gider. İnternet sitesinin ekonomik büyümeye net katkısı, aslında görevce küçük olabilir.

Ayrıca, bankacılıktaki ATM cihazları gibi bir yenilik işsizliğin artmasına yol açıyorsa, sosyal

maliyetin hiçbir kısmı (ne işten çıkarılanların ızdırabı ne de onlara işsizlik yardımı ödemenin finansal maliyeti) firmaların kârlılığına yansımaz. Aynı şekilde GSYİH ölçümümüz, insanların yükselen iş kaybetme riskiyle birlikte daha güvensiz hissetmelerinin maliyetini yansıtmaz. Bir o kadar önemli olan da, yenilikten gelen toplumsal refahtaki iyileşmeyi genellikle doğru yansıtmadığı.

TEKNOLOJİK YENİLİKLERİN ETKİSİ

Daha basit olarak anlatılacak olursa, yenilik, örneğin bir otomobilin üretim maliyetini azaltmayı ifade ettiğinde, yeniliğin değerini belirlemek kolay. Ama yenilik bir otomobilin kalitesini etkilediğinde, bu iş çok daha zor oluyor. Bu durum başka alanlarda daha da bariz. Tıbbi ilerleme sayesinde, tahmini ömürde ve yaşam kalitesinde önemli bir artışa yol açan kalp cerrahisinin muhtemelen geçmişte olduğundan daha başarılı olduğunu nasıl daha doğru şekilde değerlendirebiliriz?

Yine de her şeyin sonunda, son dönemdeki teknolojik yeniliklerin yaşam standartlarındaki uzun dönemli artışa katkısının, teknoloji tutkunlarının iddia ettiğinden büyük oranda düşük olabileceği rahatsızlığından kaçınılamıyor. Özellikle ürünü gerçekten satın alabilecek varlıklı müşterileri hedef almanın, reklam ve pazarlama bütçelerini azami seviyeye çıkarmanın daha iyi yollarını bulmak için büyük miktarda zihinsel gayret gösterildi. Ancak tüm bu yenilikçi yetenekler, daha temel bir araştırmaya hatta yeni ürünlere götürebilecek daha uygulamalı araştırmalara tahsis edilseydi, yaşam standartları yükselebilirdi.

Elbette, birbirimizle Facebook veya Tweeter ile daha iyi iletişim kurmamız değerlidir. Fakat bu yenilikleri lazer, transistor, turing makinesi ve insan gen haritasının çıkarılması gibi, her biri dönüştürülen ürünlerin çıkarılmasına yol açanlarla nasıl karşılaştırabiliriz?

Bunlar tabii ki, rahat bir nefes alınmasına temel teşkil ediyor. En son teknolojik gelişmelerin refahımıza ne kadar katkıda bulunduğunu bilemiyor olmamıza rağmen, en azından biliyoruz ki, kriz öncesi küresel ekonomiye damga vuran finansal yenilik dalgasının aksine bu yeniliklerin etkisi pozitif oluyor.

* Dot-com balonu: 2000 yılının Mart ayında teknoloji firmalarını yer aldığı borsa endeksi olan NASDAQ'daki senetlerin büyük değer kaybı yaşamasıyla sönen ekonomik balon.

Telif Hakkı: *Project Syndicate, 2013.*
www.project-syndicate.org

En son teknolojik gelişmelerin refahımıza ne kadar katkıda bulunduğunu bilemiyor olmamıza rağmen, en azından biliyoruz ki, kriz öncesi küresel ekonomiye damga vuran finansal yenilik dalgasının aksine bu yeniliklerin etkisi pozitif oluyor.

